

DOI: 10.62829/VNHN.370.75.79

PHÁP LUẬT KINH DOANH/THƯƠNG MẠI THỰC TRẠNG VÀ GIẢI PHÁP HOÀN THIỆN ĐỂ THÚC ĐẨY PHÁT TRIỂN

✍ ThS. Đỗ Huy Thành

● **TÓM TẮT:** Trong bối cảnh nền kinh tế thị trường ngày càng phát triển và hội nhập sâu rộng với thế giới, pháp luật kinh doanh - thương mại đóng vai trò then chốt trong việc điều tiết các quan hệ kinh tế, bảo đảm sự cạnh tranh lành mạnh và tạo môi trường kinh doanh ổn định, minh bạch cho doanh nghiệp. Tuy nhiên, cùng với sự phát triển nhanh chóng của các mô hình kinh doanh mới, công nghệ số và các hiệp định thương mại tự do, bên cạnh những kết quả đã đạt được, hệ thống pháp luật hiện hành bộc lộ không ít bất cập, thiếu tính đồng bộ, gây khó khăn trong quá trình thực thi và bảo vệ quyền lợi chính đáng của các chủ thể kinh doanh. Do đó, việc nghiên cứu thực trạng pháp luật kinh doanh - thương mại hiện nay, chỉ ra những hạn chế, vướng mắc, từ đó đề xuất các giải pháp hoàn thiện là hết sức cần thiết.

● **Từ khóa:** Pháp luật kinh doanh/thương mại, luật Thương mại, cạnh tranh lành mạnh, nền kinh tế thị trường.

● **ABSTRACT:** In the context of an increasingly developed market economy and deeper global integration, business and commercial law plays a key role in regulating economic relations, ensuring fair competition, and creating a stable and transparent business environment for enterprises. However, alongside the rapid development of new business models, digital technologies, and free trade agreements, the current legal system reveals several shortcomings and a lack of consistency, causing difficulties in enforcement and in protecting the legitimate rights and interests of business entities. Therefore, studying the current state of business and commercial law, identifying limitations and obstacles, and proposing solutions for improvement is essential.

● **Keywords:** Business/Commercial Law, Commercial Law, fair competition, market economy.

Ngày nhận bài: 08/8/2025

Ngày bình duyệt: 06/9/2025

Ngày duyệt đăng: 10/9/2025

Pháp luật kinh doanh/thương mại đóng vai trò then chốt trong việc điều tiết các hoạt động kinh tế, bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của các chủ thể kinh doanh, cũng như đảm bảo sự vận hành minh bạch, hiệu quả của thị trường. Pháp luật kinh doanh/thương mại bao gồm các quy định pháp lý điều chỉnh hoạt động kinh doanh, thương mại và bảo vệ quyền lợi của các bên tham gia thị trường. Luật Thương mại là trọng tâm, với các nội dung như hợp đồng, khuyến mại, quảng cáo, và giải quyết tranh chấp, được quy định chi tiết trong Luật Thương mại 2005 và các văn bản sửa đổi, bổ sung.

PHÁP LUẬT KINH DOANH/THƯƠNG MẠI

Pháp luật kinh doanh thương mại là hệ thống các quy định pháp luật điều chỉnh các hoạt động kinh doanh, thương mại giữa các doanh nghiệp và giữa doanh nghiệp với người tiêu dùng. Pháp luật này nhằm đảm bảo sự công bằng, thúc đẩy cạnh tranh lành mạnh và góp phần phát triển kinh tế đất nước (Luật Thương mại mới được Quốc hội ban hành ngày 14/6/2025 và có hiệu lực từ ngày 01/01/2026. Nghĩa là trong năm 2025 này Luật Thương mại cũ (2005) vẫn còn hiệu lực thi hành). Các quy định này bao gồm: Hợp đồng thương mại: Quy định về việc ký kết, thực hiện và giải quyết tranh chấp hợp đồng thương mại; Quyền và nghĩa vụ của doanh nghiệp: Quy định về quyền và nghĩa vụ của doanh nghiệp trong quá trình kinh doanh; Quy định về cạnh tranh: Quy định về cạnh tranh lành mạnh và chống độc quyền; Quy định về bảo vệ người tiêu dùng: Quy định về quyền lợi của người tiêu dùng và trách nhiệm của doanh nghiệp trong việc bảo vệ người tiêu dùng.

Trong pháp luật kinh doanh/thương mại, Hợp đồng thương mại là một trong những yếu tố quan trọng nhất. Các quy định về hợp đồng thương mại bao gồm: Ký kết hợp đồng: Hợp đồng thương mại phải được ký kết bằng văn bản và có đầy đủ các điều

khoản cần thiết; Thực hiện hợp đồng: Các bên phải tuân thủ các điều khoản đã thỏa thuận trong hợp đồng và thực hiện đúng thời hạn; Trong trường hợp có tranh chấp, các bên có thể giải quyết thông qua thương lượng, hòa giải hoặc đưa ra tòa án.

Trong nền kinh tế thị trường, cạnh tranh là điều đương nhiên, nhưng vấn đề là làm thế nào để đảm bảo môi trường kinh doanh, cạnh tranh lành mạnh và công bằng. Trong Luật, các quy định này bao gồm:

- Chống độc quyền: Doanh nghiệp không được thực hiện các hành vi độc quyền hoặc lạm dụng vị trí thống lĩnh thị trường.

- Cạnh tranh không lành mạnh: Doanh nghiệp không được thực hiện các hành vi cạnh tranh không lành mạnh như lừa dối, gian lận hoặc phá hoại đối thủ cạnh tranh.

- Quy định về sáp nhập và mua lại: Các quy định về sáp nhập và mua lại nhằm kiểm soát các hoạt động sáp nhập và mua lại doanh nghiệp để đảm bảo cạnh tranh lành mạnh.

Bảo vệ người tiêu dùng cũng là một trong những mục tiêu quan trọng của Luật Kinh doanh thương mại. Các quy định về bảo vệ người tiêu dùng bao gồm:

- Quyền lợi của người tiêu dùng: Người tiêu dùng có quyền được cung cấp thông tin đầy đủ và chính xác về sản phẩm, dịch vụ và có quyền khiếu nại khi quyền lợi bị xâm phạm.

- Trách nhiệm của doanh nghiệp: Doanh nghiệp có trách nhiệm bảo vệ quyền lợi của người tiêu dùng, đảm bảo chất lượng sản phẩm, dịch vụ và giải quyết khiếu nại của người tiêu dùng.

- Quy định về quảng cáo: Doanh nghiệp phải tuân thủ các quy định về quảng cáo, không được quảng cáo sai sự thật hoặc gây hiểu lầm cho người tiêu dùng.

Đối với các doanh nghiệp, cần chú ý một số vấn đề sau:

- *Tuân thủ quy định:* Doanh nghiệp cần tuân thủ các quy định về luật kinh doanh thương mại để tránh các rủi ro pháp lý và bảo vệ uy tín của mình.

- *Nâng cao nhận thức:* Doanh nghiệp cần nâng cao nhận thức về luật kinh doanh thương mại và đào tạo nhân viên về các quy định liên quan.

- *Xây dựng chiến lược kinh doanh:* Doanh nghiệp cần xây dựng chiến lược kinh doanh phù hợp với các quy định pháp luật để phát triển bền vững.

MỘT CÁCH KHÁCH QUAN, CÓ THỂ NHẬN DIỆN ĐƯỢC NHỮNG MẶT TÍCH CỰC CỦA PHÁP LUẬT KINH DOANH – THƯƠNG MẠI CỦA VIỆT NAM, bao gồm:

-Hệ thống pháp luật ngày càng hoàn thiện: Luật Doanh nghiệp, Luật Đầu tư, Luật Thương mại, Luật Cạnh tranh,... đã được ban hành và thường xuyên sửa đổi để phù hợp với thực tiễn và cam kết quốc tế. Nhiều quy định pháp luật đã được nội luật hóa theo chuẩn mực của WTO, EVFTA, CPTPP,... giúp nâng cao tính minh bạch và hiệu quả trong điều hành kinh tế.

-Tạo môi trường đầu tư – kinh doanh thuận lợi: Pháp luật kinh doanh quy định rõ ràng về quyền tự do kinh doanh, bình đẳng giữa các thành phần kinh tế. Các thủ tục hành chính như đăng ký doanh nghiệp, đầu tư, xuất nhập khẩu được đơn giản hóa đáng kể thông qua các hình thức trực tuyến.

-Bảo vệ quyền lợi của các chủ thể kinh doanh: Cơ chế giải quyết tranh chấp thương mại đa dạng: từ tòa án, trọng tài thương mại đến hòa giải thương mại. Pháp luật đã có quy định nhằm bảo vệ quyền sở hữu trí tuệ, quyền lợi người tiêu dùng, và phòng chống cạnh tranh không lành mạnh.

-Thúc đẩy cạnh tranh và hội nhập quốc tế: Các doanh nghiệp có cơ hội tiếp cận thị trường quốc tế thông qua chính sách mở cửa, tự do hóa thương mại. Pháp luật hỗ

trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa, doanh nghiệp khởi nghiệp, qua đó tăng tính cạnh tranh và năng lực nội tại của nền kinh tế.

KẾT QUẢ THỰC THI PHÁP LUẬT KINH DOANH/THƯƠNG MẠI

Trong những năm qua, việc thực hiện pháp luật về kinh doanh - thương mại tại Việt Nam đã đạt được nhiều kết quả tích cực, góp phần thúc đẩy sự phát triển kinh tế, cải thiện môi trường đầu tư và bảo đảm trật tự, kỷ cương trong hoạt động thương mại. Các văn bản pháp luật về thương mại, doanh nghiệp, cạnh tranh, đầu tư, bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng... ngày càng hoàn thiện, đồng bộ, vừa phù hợp hơn với thực tiễn trong nước, vừa tiệm cận với chuẩn mực quốc tế.

Mặt khác, nhờ sự hoàn thiện về khung pháp lý, chỉ số môi trường kinh doanh của Việt Nam đã có bước tiến đáng kể. Việc thực thi pháp luật kinh doanh - thương mại được triển khai đồng bộ với nỗ lực cải cách thủ tục hành chính, cắt giảm điều kiện kinh doanh, tạo thuận lợi cho doanh nghiệp tiếp cận thị trường và mở rộng quy mô hoạt động. Theo đánh giá của nhiều tổ chức quốc tế, môi trường kinh doanh của Việt Nam đã có sự cải thiện rõ rệt về mức độ thuận lợi, minh bạch và cạnh tranh.

Hệ thống pháp luật về kinh doanh - thương mại đã được Nhà nước chú trọng sửa đổi, bổ sung và hoàn thiện, tiêu biểu như Luật Doanh nghiệp, Luật Đầu tư, Luật Thương mại, Luật Cạnh tranh, Luật Hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa... Bên cạnh đó, việc nội luật hóa các cam kết trong các hiệp định thương mại tự do (FTA) thế hệ mới như CPTPP, EVFTA, RCEP... cũng tạo động lực lớn cho việc sửa đổi chính sách pháp luật, nâng cao tính minh bạch và cạnh tranh của môi trường kinh doanh.

Việc thành lập doanh nghiệp ngày càng đơn giản, thủ tục đầu tư được tinh gọn. Các doanh nghiệp, đặc biệt là khu vực tư nhân và doanh nghiệp nhỏ và vừa có nhiều cơ hội tiếp cận thị trường và nguồn lực hơn.

Cùng với đó, vấn đề hội nhập kinh tế quốc tế được tăng cường: Việc xây dựng pháp luật kinh doanh phù hợp với các tiêu chuẩn quốc tế giúp Việt Nam hội nhập sâu rộng hơn vào nền kinh tế toàn cầu; từ đó doanh nghiệp Việt có thêm nhiều cơ hội tiếp cận thị trường nước ngoài, mở rộng hợp tác, nâng cao năng lực cạnh tranh.

Cơ quan quản lý nhà nước từ Trung ương đến địa phương tăng cường công tác tuyên truyền, phổ biến pháp luật; tổ chức thanh tra, kiểm tra các hoạt động sản xuất, kinh doanh; xử lý nghiêm các hành vi vi phạm như buôn lậu, gian lận thương mại, vi phạm quyền sở hữu trí tuệ... Qua đó, nâng cao ý thức chấp hành pháp luật của doanh nghiệp và người dân.

Cơ chế pháp lý bảo vệ doanh nghiệp và người tiêu dùng được củng cố, góp phần hạn chế các hành vi gian lận thương mại, hàng giả, hàng nhái, cạnh tranh không lành mạnh... Đồng thời, hệ thống giải quyết tranh chấp thương mại từng bước được cải thiện, thông qua trọng tài thương mại, tòa án và các cơ chế hòa giải.

HẠN CHẾ, BẤT CẬP

Bên cạnh những kết quả đạt được, hệ thống pháp luật kinh doanh ở Việt Nam cũng còn tồn tại một số hạn chế, bất cập như:

-Chồng chéo, mâu thuẫn giữa các văn bản pháp luật, gây khó khăn cho doanh nghiệp trong việc áp dụng; ví dụ: giữa Luật Đầu tư và Luật Đất đai, hoặc giữa quy định của các bộ ngành khác nhau. Điều này gây khó khăn cho doanh nghiệp trong quá trình xin giấy phép, triển khai dự án.

-Thủ tục hành chính rườm rà, chưa đồng bộ giữa các cơ quan quản lý.

-Tính minh bạch và ổn định chưa cao: Doanh nghiệp khó dự đoán được sự thay đổi pháp lý, còn thiếu cơ chế bảo vệ quyền lợi doanh nghiệp hiệu quả.

-Thực thi pháp luật chưa hiệu quả:

Việc giải quyết tranh chấp thương mại còn chậm, chi phí cao, niềm tin vào trọng tài và tòa án còn hạn chế. Điều đó đặt ra yêu cầu cấp thiết về việc hoàn thiện và nâng cao hiệu quả thực thi pháp luật. Mặt khác, môi trường pháp lý kinh doanh cũng còn nhiều rào cản: Nhiều quy định pháp luật vẫn mang nặng tính “xin – cho”; Một số ngành nghề vẫn bị ràng buộc bởi điều kiện kinh doanh khắt khe, chưa thật sự mở cửa cho sự cạnh tranh bình đẳng.

- Tình trạng thiếu hiệu quả trong thực thi pháp luật hiện nay: Nhiều quy định pháp luật dù đã ban hành nhưng chưa được áp dụng nghiêm túc hoặc bị vận dụng tùy tiện. Các cơ quan quản lý nhà nước ở địa phương có khi áp dụng pháp luật không thống nhất, gây khó khăn cho doanh nghiệp.

Sở dĩ có một số hạn chế như vừa nêu là do: Công tác xây dựng pháp luật còn nhiều hạn chế, chưa theo kịp sự phát triển nhanh của nền kinh tế thị trường; Thiếu sự phối hợp giữa các cơ quan nhà nước trong quản lý và ban hành văn bản pháp luật; Đội ngũ cán bộ thực thi pháp luật chưa đồng đều về trình độ và đạo đức công vụ; Nhận thức pháp luật của doanh nghiệp, đặc biệt là doanh nghiệp nhỏ và vừa, còn hạn chế.

GIẢI PHÁP HOÀN THIỆN PHÁP LUẬT KINH DOANH / THƯƠNG MẠI

Trước hết, cần rà soát, loại bỏ hoặc sửa đổi các quy định chồng chéo, mâu thuẫn. Đồng thời đẩy mạnh quá trình luật hóa các quy định pháp lý còn phân tán. Tăng cường tính ổn định và minh bạch của hệ thống pháp luật.

Thứ hai, thực hiện cải cách thủ tục hành chính: Ứng dụng mạnh mẽ công nghệ thông tin trong giải quyết thủ tục pháp lý; Cắt giảm điều kiện kinh doanh không cần thiết; Đơn giản hóa quy trình cấp phép, đăng ký kinh doanh.

Thứ ba, nâng cao hiệu quả thực thi pháp luật: Củng cố hệ thống tòa án, trọng

tài thương mại và các cơ chế giải quyết tranh chấp khác; Đào tạo, bồi dưỡng nghiệp vụ cho cán bộ pháp lý và cán bộ quản lý nhà nước; Tăng cường thanh tra, kiểm tra, xử lý nghiêm các hành vi vi phạm pháp luật.

Thứ tư, Nâng cao nhận thức pháp luật cho doanh nghiệp: Tổ chức các chương trình tập huấn pháp lý cho doanh nghiệp; Hỗ trợ tư vấn pháp lý miễn phí hoặc chi phí thấp cho doanh nghiệp nhỏ và vừa; Khuyến khích doanh nghiệp xây dựng bộ phận pháp chế nội bộ.

Thứ năm, Nâng cao hiệu quả hoạt động của tòa án kinh tế, trọng tài thương mại, và các cơ chế giải quyết tranh chấp khác. Khuyến khích doanh nghiệp sử dụng các hình thức giải quyết tranh chấp thay thế như hòa giải, trọng tài.

Thứ sáu, Tăng cường ứng dụng công nghệ thông tin như: Phát triển cổng thông tin pháp lý doanh nghiệp để tra cứu nhanh,

đễ hiểu; Ứng dụng AI và dữ liệu lớn trong theo dõi, cảnh báo rủi ro pháp lý cho doanh nghiệp; Đẩy mạnh chuyển đổi số trong quản lý nhà nước về thương mại, tạo thuận lợi cho doanh nghiệp thực hiện thủ tục hành chính.

Pháp luật kinh doanh – thương mại đóng vai trò thiết yếu trong việc kiến tạo một môi trường đầu tư minh bạch, ổn định và công bằng. Việc nắm vững các quy định về luật kinh doanh thương mại là vô cùng quan trọng để đảm bảo tuân thủ pháp luật và bảo vệ quyền lợi của doanh nghiệp. Tuy nhiên, những tồn tại trong việc thực thi pháp luật hiện nay vẫn là rào cản không nhỏ đối với sự phát triển kinh tế. Việc hoàn thiện hệ thống pháp luật, tăng cường năng lực thực thi, cùng với nâng cao nhận thức của doanh nghiệp và cơ quan quản lý là những yếu tố then chốt để hướng đến một nền thương mại hiện đại, minh bạch và bền vững./.